

| HAMZA GÁBOR

A magánjog (polgári jog és kereskedelmi jog) kodifikációja Moldovában (Besszarábiában)

| Codification of Private Law (Civil Law and Commercial Law) in Moldova (in Bessarabia)

1. 1367 óta Besszarábia – azaz a Dnyeszter és a Prut folyó közötti terület – Moldovához tartozott. Az 1700-ban megkötött konstantinápolyi békeszerződés értelmében Besszarábiát – első ízben – Oroszországhoz csatolták. Az 1774-ben megkötött kütschük-kainardzsi békeszerződés alapján Besszarábia az Oszmán Birodalomhoz került.

Besszarábiát 1806 és 1812 között annektálta a cári Orosz Birodalom. Ez az orosz fennhatóság alá került terület a magánjog vonatkozásában azonban megőrizte autonómiáját. Ezt az autonómiát hagyta jóvá az 1812-ben megkötött bukaresti béke. Mivel a *Szvod Zakonov Rosszijszkoj Imperiit* ezen a területen nem helyezték hatályba, a *Hexabiblos* került továbbra is alkalmazásra.

2. Besszarábia területén, amely az első világháborút követően Romániához került, és a Román Királyság része lett, a bizánci-római jog (*ius Graeco-Romanum*) hatályosult, került alkalmazásra a bírói gyakorlatban, a törvénykezésben döntően egészen 1928-ig. Ebben az évben lépett ugyanis hatályba a román Polgári törvénykönyv a maga egészében, mivel a román Polgári törvénykönyvet 1918-ban csak egyes részeit tekintve léptették hatályba Besszarábiában. Az I. világháborút követő impériumváltozás után az 1887. évi román Kereskedelmi törvénykönyv hatályát egész Besszarábiára kiterjesztették.

A *Hexabiblos* mellett hatályos volt Alexandru Mavrokordat fanarióta fejedelemnek (hospodár) 1785-ben, a fejedelmi tanáccsal egyetértésben kibocsátott rendelete, a *Sobornicescul Hrisov*. Ugyancsak figyelembe vették a jogalkalmazás során Andronache Donici munkáit. A fent felsorolt jogforrások helyett az orosz, a *Szvod Zakonov Rosszijszkoj Imperiüben* található magánjogi vonatkozású szabályokat csak abban az esetben lehetett alkalmazni, ha előbbiek a konkrét esetre megfelelő rendelkezést nem tartalmaztak.

Az Orosz Birodalom területének nagy részén hatályosuló jogszabályok alkalmazására a magánjog területén ilyen módon kivételesen, mintegy szubszidiárius jelleggel került sor.

3. Kiemelendő, hogy a jogi doktorátust a párizsi egyetemen szerző P. Manega francia nyelven Besszarábia számára 1825-ben Polgári törvénykönyv-tervezetet (*Projet de Code civil pour la Bessarabie*) készített. Ez a tervezet, amelynek mintájául a francia *Code civil* szolgált, azonban nem lépett hatályba. A kódextervezet bevezetését képező

tanulmány (*Discours préliminaire*) szerzői, P. Manega és Brunov báró a római jog kiemelkedő szerepét hangsúlyozták a besszarábiai magánjog alakulásában.¹

1940 júniusát, Besszarábiának a Szovjetunióhoz csatolását követően a Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaságban az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság jogrendszere került bevezetésre. Így például 1940 decemberében az ukrán családjogi törvény lépett hatályba Moldovában. A szocialista típusú, formailag az ukrán jogrendszert követő jogot, jogszabályokat 1941 nyarán, Moldovának Romániához való csatolását követően helyezték hatályon kívül.

4. 1945 után, Moldova Szovjetunióhoz történő csatolását követően került sor a szovjet jellegű jogrendszer kiépítésére. Az 1963-ban elfogadott Moldovai Polgári törvénykönyv szerkesztői az 1961-es összszövetségi Polgári Törvényhozási Alapokat követték.

Az 1991-ben függetlenné vált Moldovai Köztársaságban megindult a piacgazdaság követelményeivel összhangban álló, a polgári jog legtöbb területét átfogó kodifikáció. Így például 1996-ban sor került egy önálló, a zálogjogot szabályozó törvény szabályozására. Ez a 2001 júliusában elfogadott törvény által módosított jogszabály a pandektista, pandektajogi (*Pandektenrecht*) hagyományokkal összhangban szabályozza a zálogjog intézményét.

5. Moldovában 2002. június 6-án került kihirdetésre az új, 1624 cikkelyből álló Polgári törvénykönyv. Az öt részből álló Moldovai Polgári törvénykönyv sok tekintetben a Független Államok Közössége (FÁK), Szodruzsesztvo Nyezaviszimüch Goszodarsztv (oroszul), Commonwealth of Independent States (angolul) 1994–1995-ben megalkotott, úgynevezett Modell-polgári törvénykönyvét követi.

A moldovai magánjogi kódex szerkezete a következő: Általános rendelkezések (1–283. szakaszok), dologi jog (284–511. szakaszok), kötelmi jog (512–1431. szakaszok), öröklési jog (1432–1575. szakaszok), nemzetközi magánjog (1576–1624. szakaszok).

Az Általános Rendelkezések a monista koncepciót követve a gazdasági társaságokra és szövetkezetekre vonatkozó alapvető szabályokat is tartalmazzák. Igen részletes a jogügyletekre vonatkozó szabály (191–241. szakaszok). A dologi jogi részben a német pandektista hagyomány hatása egyértelműen kimutatható. A zálogjog szabályozására is ebben a részben kerül sor. Az öröklési jogi részben kiemelést érdemel az egyértelműen a római jogi *bona vacantia*ra utaló uratlan hagyaték (*Succesiunea vacantă*, 1515. szakasz) szabályozása.

A családi jogot önálló törvénykönyv szabályozza, amely 2001. április 19-én került elfogadásra.

A kereskedelmi jog tekintetében kiemelést érdemel a részvénytársaságokat szabályozó, 1997-ben elfogadott törvény, melynek módosítására és kiegészítésére 2001 júniusában került sor.

6. Említést érdemel a körülmény, hogy Moldáviának a Dnyeszter mindkét partján fekvő, döntően orosz és ukrán ajkú területén 1990-ben kikiáltották a Dnyeszter Menti Moldáv Köztársaságot, melynek nemzetközi elismerésére azonban nem került sor, bár ez az entitás magát szuverenitással rendelkezőnek tekinti. Erre utal például az a tény,

1 A *Discours préliminaire* szerzői így fogalmaznak: „*La source véritable des lois est le droit romain ... Le droit romain est l'héritage le plus précieux de la Bessarabie.*”

hogy nemzetközi szerződéseket – így például a Dél-Oszét Köztársasággal – is kötött. Ezen az egyébként Kisinyov által autonómként elismert területen a Moldvai Köztársaság törvényei nem hatályosak.

1995 augusztusában a tiraszpoli Legfelsőbb Szovjet, Verhovnij Szovjet (oroszul) törvényt fogadott el a részvénytársaságokról. Még ugyanebben az évben törvény elfogadására került sor a külföldi beruházásokról. Fontos megemlíteni, hogy két évvel később, 1997-ben a döntőbíráskodásról rendelkező törvény (arbitrázs) elfogadására került sor. A polgári jog hagyományos területeit azonban továbbra is döntően az 1991 előtt elfogadott törvények, jogszabályok szabályozzák.

Szakirodalom

L. A. KASSO: *Visant'ijskoje pravo v Bessarabii*, Moskva, 1907; E. Ph. BRUNNOW (Hrsg.): *Projet de Code civil pour la Bessarabie 1824–1825*, St. Pétersbourg, 1914; L. A. CASSO: *Dreptul bizantin in Basarabia* (Oroszból fordította St. Gr. Berechet. Bibliográfiai megjegyzésekkel és kommentárokkal ellátta I. Popescu-Spinieni), Iassy, 1940; C. NEGREA: Rumänien. Der heutige Rechtszustand. *ZOR* 1925/1; A. BABEL: *La Bessarabie*, Paris, 1926; RĂDULESCU: L'introduction de la législation roumaine en Bessarabie = *Bulletin de la Société de législation comparée*, Paris, 1930; *Aspects des relations russo-roumaines. Rétrospective et orientations* (Éd. G. Cioranescu), Paris, 1967; E. VÖLKL: *Das rumänische Fürstentum Moldau und die Ostslaven im 15. bis 17. Jahrhundert*, Wiesbaden, 1975; G. F. JEWSEBURY: *The Russian Annexation of Bessarabia 1774–1828. A Study of Imperial Expansion*, New York, 1976; I. LIVEZEANU: Moldavia, 1917–1990: Nationalism and Internationalism Then and Now. *Armenian Review*, 1990/2–3, 153–193.; V. NEDELICIU: *The Republic of Moldova*, Chisinau, 1992; G. CIORANESCU: *Bessarabia. Disputed Land between East and West*, Bucharest, 1993; C. NEUKIRCH: *Die Republik Moldau. Nations- und Staatsbildung in Osteuropa*, Münster, 1996; H. HOFBAUER, V. S. ROMAN: *Bukowina, Bessarabien, Moldau. Vergessenes Land zwischen Westeuropa, Rußland und der Türkei*, Wien, 1997²; C. KING: *Post-Soviet Moldova. A Borderland in Transition*, Iasi 1997; W. P. van MEURS: *Moldova = On the Road back to Europe: East-Central Europe in Transition* (Red. by T. Rakowska-Harmstone and P. Dutkiewicz), Bloomington, 1999; C. KING: *The Moldovans. Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford (Cal.), 2000; HAMZA G.: *A magánjog kodifikálása Moldovában*. *Magyar Jog* 2004/51, 106–108; N. POPESCU: *The EU in Moldova. Settling Conflicts in the Neighbourhood*, Paris, 2005; HAMZA G.: *Le développement du droit privé européen. Le rôle de la tradition romaniste dans la formation du droit privé moderne*, Budapest, 2005, 84; HAMZA G.: *New Trends of Codification of Civil (Private) Law in Central and Eastern Europe = International Symposium. International Cooperation in the Field of Legal Studies and an Agenda for Comparative Law Studies – Experiences of Legal Assistance to Countries in Transition – May 29, 2004. Tokyo, Japan*, Center for Asian Legal Exchange, Graduate School of Law, Nagoya University, Nagoya 2005, 89–111; HAMZA G.: *Le nuove codificazioni privatistiche nei Paesi dell'Est europeo: Continuità e discontinuità*. *Vita notarile*, 2006/3, 1209–1237; HAMZA G.: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*, Budapest, 2009, 559–563; HAMZA G.: *Origine e sviluppo degli ordinamenti*

giusprivatistici moderni in base alla tradizione del diritto romano, Santiago de Compostela, 2013, 503–507; FÖLDI A., HAMZA G.: *A római jog története és intézicói*. 25. átdolg. és bőv. kiadás, Budapest, 2021, 123.